

Селецький В. П., аспірант (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ГЕОПРОСТОРОВЕ ПОШИРЕННЯ ПОРУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ В МЕЖАХ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Серед актуальних наукових проблем сучасності, які виникли в результаті нераціонального природокористування, варто виділити дослідження поширення порушених земель на внутрішньорегіональному рівні. Як вказується в ст.1 Закону України «Про охорону земель» [1] під визначенням «порушені землі», розуміються території, які втратили свою господарську та екологічну цінність через порушення їх ґрунтового покриву внаслідок виробничої діяльності людини або дії природних явищ.

Проблеми моніторингу порушених земель та їх функціонального використання досліджували такі вчені, як Ю. М. Білоконь, М. М. Дьомін, В. І. Зацерковний, Є. С. Ключниченко, В. В. Медведєв, Т. Ф. Панченко, А. М. Третяк, П. Г. Черняга та ін. Вивченням впливу землекористування на територію окремих частин Рівненської області займалися Б. С. Жданюк, І. П. Ковальчук, О. С. Мороз, О. О. Олійник, С. С. Трушева та ін. Однак, дослідження геопросторового поширення порушених земель в межах всього регіону ще не проводилося.

Відповідно до структури земельного фонду Рівненської області, порушені землі відносяться до складу території, які перебувають в процесі (або ж потребують) консервації та рекультивации [2, с. 7]. Згідно звітних матеріалів Головного управління Держкомзему у Рівненській області на 01.07.2014 р. у регіоні нараховувалося 651,1 га земель, які перебувають у стадії консервації [3]. Площа земель, які потребують консервації на території Рівненщини, набагато більша і становить 7558,5 га, тобто 0,38 % площі регіону. Землі, що потребують консервації, розташовані як на півдні, так і на півночі області (рис.1).

Найбільші площі цих земель знаходяться у Володимирецькому (2691,7 га), Дубровицькому (1534,2 га) та Костопільському (1410,8 га), дещо менші – в Зарічненському (532,8 га), Березнівському (492,5 га), Гошанському (300,0 га), Рівненському (244,7 га) та Млинівському (222,6 га) районах. Не було зафіксовано земель, які потребують консервації, в Демидівському, Корецькому, Рокитнівському та Сарненському районах.

У складі земель, які потребують консервації, найбільшу частку займають малопродуктивні землі – близько 54 %. Згідно статті 171 Земельного кодексу України [2, с. 7], під малопродуктивними землями розуміють сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких характеризуються

негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно неефективним. В межах Рівненської області загальна площа малопродуктивних земель становить 4063,1 га. Більше 78% цих земель розміщено на півночі області – на території Дубровицького (1386,6 га), Зарічненського (532,8 га), Березнівського (492,5 га), Костопільського (483,5 га) та інших районів.

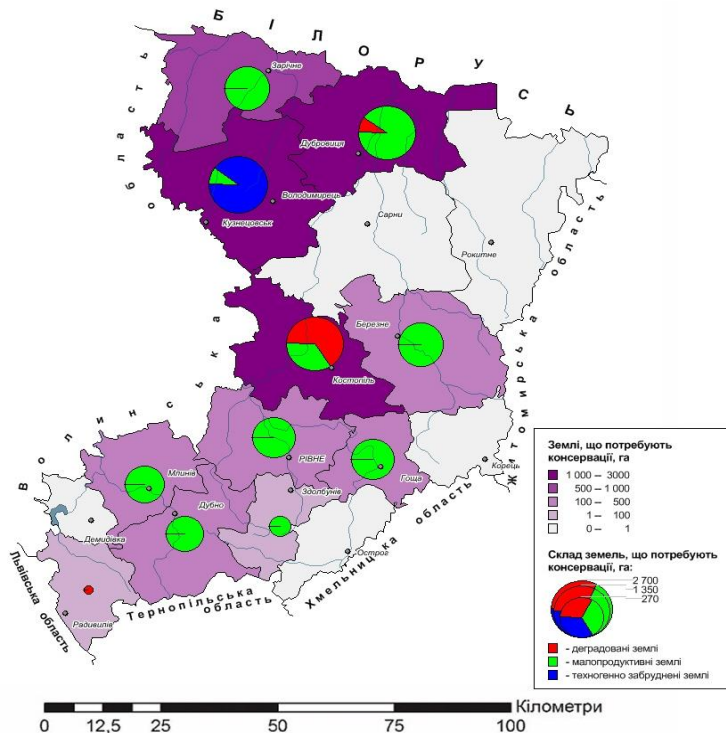

Рис. 1. Консервація земель в межах Рівненської області у 2014 році (розроблено автором за даними [3])

Близько 32 % площі земель, які потребують консервації на території Рівненщини, припадає на техногенно забруднені землі. До техногенно забруднених земель відносяться землі, радіаційно небезпечні та радіоактивно забруднені, забруднені важкими металами, іншими хімічними елементами, тощо [2, с. 7]. Землі цього виду були зафіксовані лише на території Володимирецького району, що, очевидно, пов'язано із розташування

Рівненської АЕС в межах цієї адміністративно-територіальної одиниці. Загальна площа техногенно забруднених земель в області становить 2416,9 га.

В межах Рівненщини знаходиться 1078,4 га деградованих земель, що становить близько 14 % від усієї площі земель, які потребують консервації. Деградовані землі включають ті земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин, а також земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімікатами ґрунтами та інші [2, с. 7]. Станом на 01.07.2014 р. деградовані землі були зафіксовані лише на території Костопільського (927,2 га), Дубровицького (147,6 га), Радивилівського (3,1 га) та Острозького (0,5 га) районів.

За даними Головного управління Держкомзему у Рівненській області, загальна площа еродованих земель в області складає 165,7 тис. га [4]. Із загальної площі підданих водній ерозії сільськогосподарських угідь (159,6 тис. га), слабо змиті землі становлять – 70,2 тис. га, середньозмиті – 44,2 тис. га., сильнозмиті – 45,2 тис. га.

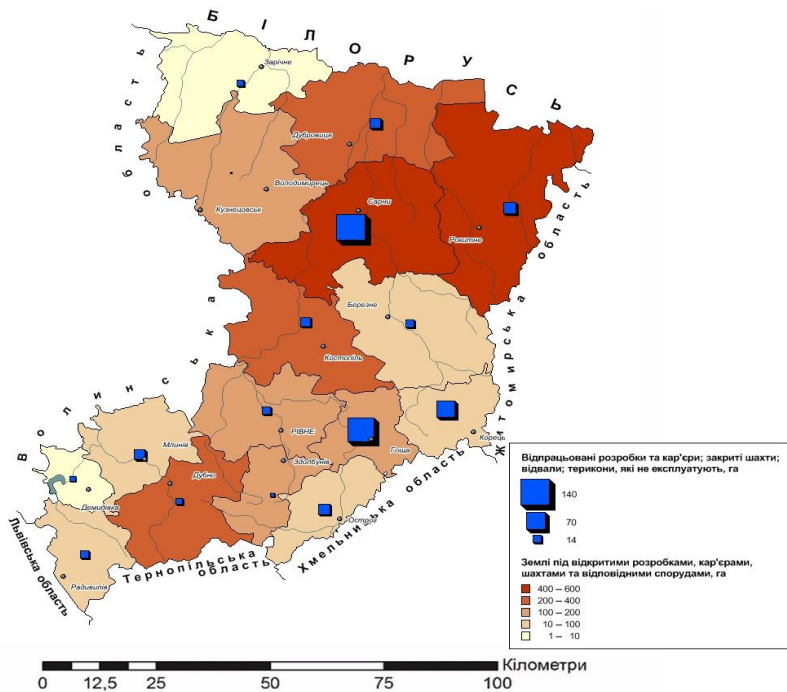

Рис. 2. Землі, що потребують рекультиватії в межах Рівненської області у 2014 році (розроблено автором за даними [3])

Вітрова ерозія найбільш поширена на території Березнівського, Дубровицького, Костопільського, Рівненського районів на загальній площі 6,1 тис. га, що також спричиняє зниження продуктивності земельних ресурсів і деградацію агроландшафтів. Погіршення стану земельного фонду пов'язано також із збільшенням площ кислих ґрунтів, яких, за даними останніх агрохімічних обстежень, в області 363,5 тис. га.

Близько 2,2 тис. га порушених земель в Рівненській області потребують рекультиваци – відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель, тощо. Значна частка цих земель формується за рахунок території родовищ корисних копалин, які не експлуатуються у зв'язку з вичерпанням запасів цих ресурсів та виведенням їх з експлуатації (відпрацьовані розробки та кар'єри, закриті шахти, відвали, терикони, тощо). Загальна площа земель цього типу в межах регіону нараховує 533,7 га. Розташовані вони майже по всій області (рис. 2), однак найбільші площі були зафіксовані на території Сарненського – 139,7 га, Гошанського – 118,8 га, Корецького – 64,7 га, Рокитнівського – 32,6 га, Острозького – 29,6 га, Дубровицького – 24,8 га та Млинівського району – 24,2 га.

Підсумовуючи сформульовані вище результати дослідження, можна зазначити, що в межах Рівненщини мають поширення порушені землі різного генезису: це малопродуктивні, техногенно забруднені, деградовані землі; еродовані та кислі ґрунти; відпрацьовані розробки та кар'єри, закриті шахти, відвали, терикони, тощо. Ці землі поширені як в північній частині регіону, так і на півдні. Найбільші площі порушених земель знаходяться у Володимирецькому, Дубровицькому, Костопільському, Зарічненському, Березнівському, Гошанському, Рівненському та Млинівському районах.

1. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. **2.** Земельний кодекс України [Електрон. ресурс]: від 25.10.2001 р. №2768. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2768-14&p=1299739851587401> **3.** Розподіл земель між власниками землі та землекористувачами по формах власності (станом на 1.01.2014 р.) : форма 6-зем. Державної звітності / Головне управління Держкомзему в Рівненській області. – Рівне, 2014. **4.** Необхідність оновлення матеріалів ґрунтових обстежень сільськогосподарських угідь – пріоритетне завдання землевпорядників Рівненщини [Електрон. ресурс] / Головне управління Держкомзему у Рівненській області. Режим доступу : <http://rivneoblzem.gov.ua/2013-04-24-20-19-38/743-2013-06-20-07-25-51.html>.